

Fietstocht

Waterrijk Dreumel

April 2007

Willy van Leeuwen

Route fietstocht (15 – 20 km)

Het dorp Dreumel ligt in het Land van Maas en Waal. Door de jaren heen is het dorp vele malen getroffen door overstromingen.

De vele wielen langs de dijk zijn daar gevolgen/bewijzen van.

De laatste overstroming die wij in dit gebied gekend hebben is de overstroming van 1926. (voor foto's kijk op de site van www.tremele.nl bij "watersnood").

Veel huizen zijn door die overstroming verwoest. Met hulp van de regering zijn na die tijd veel nieuwe huizen gebouwd. De zogenaamde watersnoodhuizen. Voorbeelden hiervan zijn de groep huizen in de Margrietstraat, Schepenstraat, Hofhooistraat, Kooimolenweg, Hogeweg en Oude Maasdijk.

Op deze fietstocht komen we allerlei zaken tegen die op de een of andere manier met water te maken hebben. Daar krijg je steeds informatie over.

Stichting Tremele aanvaardt geen enkele aansprakelijkheid over de inhoud van deze route. Volg de aanwijzingen en begeef je niet op privé-terrein!

- 1. We starten de fietstocht in de Rooijsestraat op het kerkplein van de R. K. Kerk. Bij het verlaten van het plein slaan we rechtsaf de Rooijsestraat in.**
- 2. Aan het einde van de Rooijsestraat slaan we linksaf de Oude Maasdijk in.**

De naam zegt het al. Vroeger was dit de dijk die ons beschermde tegen de Maas. Later is deze dijk verder richting Heerewaarden verlegd, maar daarover straks meer.

Het moet je opvallen, dat de huizen aan de rechterkant over het algemeen hoger staan dan aan de linkerkant. De verklaring hiervoor is dat de huizen rechts op en in de vroegere dijk gebouwd zijn.

Na ongeveer 650 meter kun je rechtsaf. Deze weg heet: De Veerstraat. Vroeger was dit de straat naar het pontveertje. Je kon bij hoogwater met de boot naar de Voorne en Bato's Erf (twee gehuchten bij Heerewaarden). **Let op: je moet niet de Veerstraat ingaan maar gewoon doorfietsen.**

We stoppen even bij Oude Maasdijk 48. In dit huis is een blauwe laag stenen ingemetseld. In deze laag is één steen op zijn kant gemetseld. Dit is een markering van de hoogte van het water tijdens de overstroming in 1926.

De veelal verbouwde huisjes aan de linkerkant zijn allemaal verschillende types watersnoodhuisjes.

3. **We steken nu de van Heemstraweg over.**

Deze weg is begin jaren '50 aangelegd. Om deze weg op deze plaats te leggen moesten er enkele huizen afgebroken worden. Aan de overkant van de Heemstraweg staan een aantal huizen aan rechterkant ook nog hoger dan aan de linkerkant. Dit bewijst, dat de Griendweg van nu vroeger nog gedeeltelijk dijk was.

De Griendweg dankt zijn naam aan de griendbossen die je straks aan je linkerkant ziet. Griendhout werd vroeger maar ook nu nog steeds gebruikt bij dijkverzwaringen en waterkeringen.

De wielen bij de Griendweg

Dreumels stoomgemaal

Aan de Griendweg liggen ook twee wielen (plassen). Deze wielen dienden vroeger als boezem (wateropslag) voor de regeling van het water in onze polder. In de buurt van deze wielen stonden vroeger ook 2 stoomgemalen.

Een gemaal is een gebouw waarin grote pompen staan, die het water uit de polder pompen als het veel en lang regent. Het straatje linksaf heet daarom ook Boezemweg. Trouwens aan het einde van de Boezemweg ligt links nog een wiel.

Na een flauwe bocht in de weg zie je rechts een stuw in de sloot. Het water rechts van de stuw is opgestuwd. Links valt het met een watervalletje naar beneden.

4. **Aan het einde van de Griendweg slaan we even linksaf de Kooiweg in.** Achter het griendbos aan de rechterkant is een pad dat leidt naar de waterzuiveringsinstallatie.

Kooiweg: waterzuiveringsinstallatie

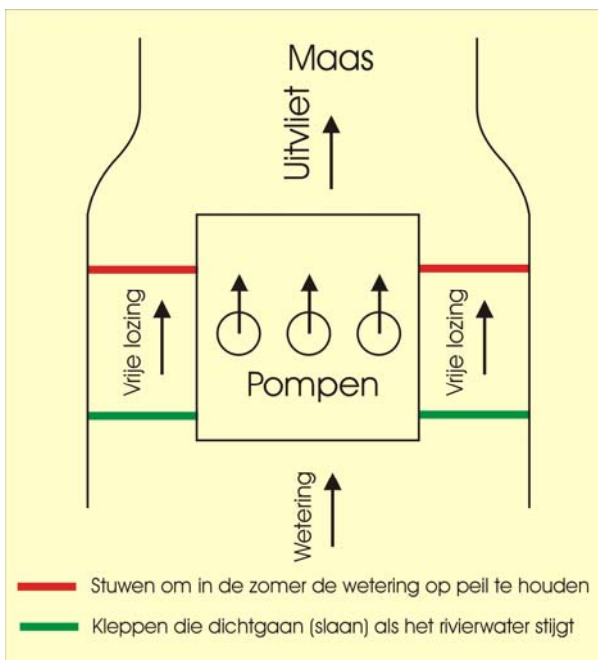
In dit station wordt al het rioolwater van Dreumel gezuiverd voordat het teruggegeven wordt aan de natuur. Het schone water stroomt nl. de Wetering in.

5. **We fietsen terug naar de Kooiweg en slaan linksaf. Bij de T-splitsing en slaan we weer linksaf. Deze weg heet de Oude Dijk (Let op: het naambordje ontbreekt).** Niet eens verrassend, want vroeger ging de Oude Maasdijk vanaf de plaats waar de stoomgemalen stonden over in de Oude Dijk. Na ongeveer 200 m zie je links een hek, dat leidt naar een natuurgebied. Het is de moeite waard om hier een wandeling te maken.

6. **Bij de T-splitsing gaan we linksaf en komen dan al snel bij een brug.** Hier stoppen we even. Deze brug ligt over de Wetering. Dit is een gegraven "kanaal". Deze wetering stroomt door heel Maas en Waal en

zorgt voor de waterhuishouding (de stand van het water) in ons gebied.

Als het veel geregend heeft moet er water uit de polder gepompt worden. Dat gebeurt in dat rechthoekige gebouw, wat je rechts van je op de dijk ziet staan (het gemaal). We komen er zo meteen langs. Door middel van een ingewikkeld slotensysteem komt al het kwelwater in de Wetering terecht.

Werking van het gemaal

Wanneer de fruittelers in de zomerdag water nodig hebben om hun boomgaarden te besproeien moet er genoeg water in de sloten zitten. Door allerlei sluizen en kleine verstelbare waterkeringen (stuwen) en pompen in sloten, zorgt het Waterschap ervoor dat er voldoende water staat in de sloten. (zo'n pomp zie je ook aan de rechterkant voor de brug; net over de brug zie je een stuw).

Als we over het bruggetje zijn bevinden we ons in Alphen, want de Wetering vormt de grens tussen Dreumel en Alphen.

7. **We slaan nu rechtsaf en komen via deze slingerweg op de dijk terecht en gaan rechtsaf.**

De landerijen die je aan de linkerkant ziet worden in de nabije toekomst afgegraven, omdat er veel goed zand ligt (zandwinningsproject "Over de Maas"). Verderop rechts zien we het al eerder genoemde gemaal.

8. **We fietsen door over de Maasdijk richting Van Heemstraweg.**

Links van ons kronkelt de Maas, maar we kunnen hem slechts op één plek zien. Door kanalisering is de rivier verder van de dijk af komen te liggen.

Als je het verplichte fietspad volgt, zie je links een groot zandgat. In de volksmond heet dit zandgat "De Put van van Deursen". Deze put is ontstaan door zand uit het water te zuigen.

9. **We steken de Heemstraweg over en fietsen dan op de Maasdijk.** Je ziet links weer een wiel liggen. Verderop richting Heerewaarden liggen nog enkele wielen en ook een put. Rechts zie je een kleine put liggen (viswater van Van Kraaij).

Kleiput t.b.v. dijkverzwaring 1933

De dijk waarop je nu fietst, is nu een verbindingsdijk. Vroeger was deze dijk de vervanger van de "Oude Maasdijk" en beschermde deze dijk ons tegen het Maas en het Waal water. Want heel vroeger vloeiden achter deze dijk de stromingen van de Maas en de Waal in elkaar over. Bij hoog water was Heerewaarden een eiland.

Deze verbindingsdijk is tijdens de dijkverbreding en -verhoging zelfs verlaagd. Het bewijs hiervoor ligt vlak bij het driedijkenpunt. Daar moet je even klimmen voor je bij het monument bent.

Voordat je bij het klimmetje bent zie je rechts weer de Veerstraat liggen en aan je linkerkant loopt een weg en die heet Overlaatweg. De weg heeft deze naam te danken aan de kade die vroeger de afscheiding vormde tussen de Waal en de Maas. Deze kade was erg laag, zodat bij een hoge waterstand, het Waalwater kon overlopen in de Maas.

Tegen het einde van de 19^e eeuw is deze kade verhoogd en werd de Waal definitief van de Maas gescheiden. In de jaren '80 van de vorige eeuw is deze dijk op de huidige hoogte gebracht. De officiële naam is: "Heerewaardense Afsluitdijk", maar in de volksmond is deze dijk beter bekend als de "Stenen Dijk".

Het driedijkenpunt is uniek in Nederland. Hier komen de Waaldijk, de al genoemde Maasdijk en de Heerewaardense Afsluitdijk bij elkaar. Voor fietsers is dit een rustplaats op hun route.

Deze lange kaarsrechte dijk loopt tot de sluis in Rossum en is dus vroeger aangelegd om het stroomgebied van de Maas en de Waal te scheiden.

Driedijkenpunt

Hier vind je ook het kunstwerk van Cor Litjens. Aan de ene kant van de zuil zie je een uiterwaardenlandschap met slechts een vervallen oven en een dijkhuisje. Aan de andere kant zie je allemaal bekende gebouwen.

"Het gat van Voet"

10. We vervolgen onze weg richting Dreumel.

Links van ons zien we de Waal stromen. We komen langs een geul dicht langs de dijk (misschien ligt hij droog) en we zien een watertje. Dit is "het Gat van Voet", genoemd naar mensen met de achternaam Voet, die hier in het verleden gewoond hebben. Dit was vroeger een heel drukke haven, waar boten aanlegden om mensen en goederen te vervoeren.

Aan de rechterkant ter hoogte van Waaldijk nr. 7 staat nog een standbeeld dat herinnert aan een overstroming.

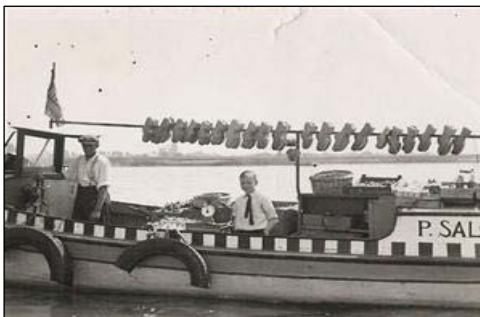
Aan de linkerkant zie je twee peilpalen. Hierop is bij hoog water de waterstand af te lezen.

De dijk gaat nu iets naar beneden. Op deze plaats is de dijk niet verbreed en verhoogd, omdat hier de huizen te dicht bij de dijk stonden. In de betonnen wanden is een uitsparing aangebracht. Bij extreem hoog water worden hier balken aangebracht om het water te keren.

11. **Fiets tussen twee huizen door naar de Haven, "de Polderbol".** (vroeger officieel eigendom van de Dorpspolder Dreumel)
Vroeger deed deze haven dienst als losplaats voor bijv. kolen en laadplaats voor graan, bieten enz.

Haven "De Polderbol"

Ook lagen er schokkers, woonarken en was het de ligplaats voor parlevinkerbootjes.

12. Fiets over het oneffen pad richting Waal. Zet je fiets bij de afrastering neer en wandel naar de Waal.

De Waal is een behoorlijk snel stromende rivier en bovendien erg druk bevaren. Je ziet allemaal kribben in de Waal liggen. Zwemmen in de Waal in de buurt van de kribben is levensgevaarlijk. Op de kop van een krib ontstaan nl. draaikolken.

13. We gaan nu terug, gaan tussen de huizen door en slaan linksaf.

14. Meteen na de scheepswerf maakt de dijk een rare slinger.

Aan de linkerkant zie je twee wielen (kolken worden ze ook wel genoemd) liggen. Bij het volgen van de dijk moet het je vaker opvallen, dat de dijk een rare kronkel maakt.

15. Wanneer je voorbij de picknickplaats fietst,

zie je links onderaan de dijk een watergeul liggen. Dit is "De Kil". "De Kil" bestaat uit de Kleine Kil (ter hoogte van de picknickplaats) en de Grote Kil (daar waar de dijk een slinger maakt). De kleine Kil was vroeger het zwembad van Dreumel. Veel mensen hebben hier zwemmen geleerd.

Links: de kleine Kil; rechts: de grote Kil

16. **Bij de Vluchtheuvelstraat slaan we even rechtsaf en houden we links aan.**

Sta even stil bij de naam Vluchtheuvel. Dit is/was een hoog punt en dit gebied werd echt gebruikt als vluchtplaats voor mens maar vooral voor dieren bij hoog water. (Is er zelfs speciaal voor aangelegd in tweede helft van de 19^e eeuw!) Dat is ook de reden dat op deze plek een dijkmagazijn gevestigd is. (links tegenover huisnummer 8)

Dijkmagazijn

Noodstalling voor vee op de vluchtheuvel

17. **We vervolgen onze weg en komen weer op de Waaldijk.**

We fietsen langs een prachtig stukje natuur met waterplassen, boompartijen enz. De rivier is ver weg.

Net na Waaldijk 40, zien we aan de linkerhand een oorlogsmonument. Hier stoppen we even. We hebben nu twee mogelijkheden:

1. **Volg de onverharde route via het “Buskuspad”.** (afhankelijk van het weer kan het hier modderig en zompig zijn!) ☞ ga verder bij 18.
2. **Waaldijk volgen.** ☞ ga verder bij 20.

18. **Ga links de dijk af en volg het onverharde Buskuspad.**

Dit mooie pad is ontstaan nadat er in de uiterwaarden zandafgravingen geweest zijn. Na het houten hek zie je aan de rechterkant een tweede hek. Ga door het hek en volg de onverharde route. Zowel links als rechts van dit hek zie je de overblijfselen van een vaargeul,

die naar de Waal stroomt. Deze vaargeul deed vroeger dienst als haven. Van hieruit was een veerdienst naar Tiel.

Na een tijdje zie je zowel links als rechts water liggen: Links de grote, lange “Vonkerplas” en een eind verderop aan je rechterkant “Het Vaticaan”. Voor de dijkbreuk woonde er aan de toenmalige dijk een zekere familie de Paus. Na de dijkdoorbraak was de naam “Vaticaan” al snel geboren. **(Let op: het is niet toegestaan via het houten hek terug te keren naar de dijk. Dit is privé-terrein!)**

Vonkerplas

Als je uiteindelijk bij het hek vlakbij de Waaldijk bent gearriveerd, zie je rechts een kleine wiel. In die wiel liggen restanten van een vroegere dijk.

19. **Als je weer op de dijk bent aangeland, sla je rechtsaf richting Dreumel.**

De dijk maakt hier een enorme kronkel. Al snel zie je dan ook rechts van je eerst een kleine en even later een grote wiel liggen. Links zie je tuinderijen (kassen). De dijkdoorbraak waardoor het Vaticaan ontstond zorgde voor vruchtbare en goed bewerkbare teelaarde. Tuinderijen maken graag gebruik van die grond.

Net voorbij de afslag naar de Hogeweg ligt aan de rechterkant een pad. **(Dit is privé-terrein!)** Aan dit pad staan enkele huizen. In Dreumel staat deze buurtschap bekend als “De Kraaienhoek” Het pad is nog een overblijfsel van een dijk (*voor een situatietekening zie: tremele.nl/watersnood van 1784*) die hier honderden jaren geleden lag. Deze dijk kwam uit op de plek waar wij vanaf het Buskuspad weer op de dijk zijn gekomen. (overblijfselen liggen in de genoemde wiel bij het hek).

20. **We verlaten de dijk en rijden de Hogeweg in. Bij de eerste weg links slaan we de Schepenstraat in.**

Aan de rechterkant zien we een hele rij 'watersnood-huisjes'. Ze zijn bijna allemaal flink verbouwd, maar ze lijken wat constructie betreft sterk op elkaar. Een van de kenmerken is bijvoorbeeld de constructie bij de dakgoot (zie foto)

Schepenstraat nr. 7

21. **Aan het einde van de Schepenstraat slaan we rechtsaf de Lageweg in. Stop even bij het 2^e huis aan de rechterkant. (Lageweg 13)**

Als je goed door de bomen en struiken heen kijkt, zie je een water liggen. Dit is een put. De klei uit deze put werd in 1933 gebruikt om de Waaldijk te verzwaren. (Eenzelfde put kwamen we al tegen bij nr. 9). In dat jaar werd de Waaldijk tussen Dreumel en Druten verzwaard. (Misschien nog wel verder?) In de volksmond staat deze bekend als de "kleiput van Has Strik".

Kleiput Has Strik

In Alphen was men op hetzelfde moment bezig met de Maaskanalisisatie. De grond werd met de schop in kieplorries geladen en per spoorlijntje dwars door de Hogeweg naar de dijk gebracht. Bovenop de dijk aangekomen werd de grond over het talud gekiept. Met paarden werd vervolgens het talud aangetrapt.

Bij het nu afgebrande huis aan de Lageweg stonden in die tijd barakken waarin de grondwerkers uit het westen van het land

gedurende de week verbleven. Er werkten ook mensen uit Dreumel aan dit project. Er was echter wel standverschil. Echte grondwerkers verdienen meer als gewone arbeiders. Zo ontvingen de Dreumelse werkers HFL 7 gulden per week (ruim 3 Euro), terwijl de grondwerkers uit Rotterdam maar liefst HFL. 17,- verdienen (bijna 8 Euro)

24. Ga nu linksaf het industrieterrein op, aan het einde links en na ongeveer 200 meter rechtsaf het fietspad langs de van Heemstraweg op. We volgen dit fietspad nu weer richting Dreumel.

Na een paar honderd meter zie je aan de overkant van de weg een zogenaamd retentiebekken liggen.

25. Voorbij de afslag van de Margrietstraat zie je aan je linkerkant een brede stroom (sloot).

Deze brede sloot staat in verbinding met de Wetering. Deze sloot doet dus dienst als waterregulering. Zowel de sloot als het pompstation (een klein gemaal) zijn aangelegd om de fruittelers van dienst te zijn met voldoende wateraanvoer voor beregening. Het kleine gemaal is vernoemd naar Dreumelnaar Jan van Welie (Thzn.)

26. We blijven het fietspad volgen.

De sloot langs de van Heemstraweg is breed. Na een zijweggetje rechts zie je een betonnen wand. Aan het einde van die wand zie je een duiker met een klep. Dit is een overstort. Bij fikse regenval gaat de klep open en stroomt het water door de sloot via het pompstation wat we net gezien hebben naar de Grote Wetering.

27. Bij de rotonde slaan we rechtsaf.

Voor de laatste keer worden we aan de linkerkant geconfronteerd met het fenomeen water. Daar ligt namelijk het openluchtwembad “De Zeven Morgen”.

We zijn nu weer aangekomen bij het startpunt van deze fietstocht. We hopen dat u heeft genoten van deze fietstocht.

We hopen dat u heeft genoten van deze fietstocht die u werd aangeboden door de Stichting Tremele. Kijk voor nieuws over Dreumel op www.tremele.nl

Stichting Tremele – Dreumel

Rabobank 13.60.34.179

KvK Rivierenland 11070082

www.tremele.nl email: info@tremele.nl